

Voorwoord van de redactie

Gezamenlijk leggen wij met gemeenschapsgelden grote recreatiebosgebieden aan voor de huidige en komende generatie. En daarbij stellen we nieuwe eisen aan deze en aan onze bestaande bosgebieden, die we slechts dan kunnen verwezenlijken wanneer we deze vragen beantwoord hebben: wat is een boom, wat is bos en welke mogelijkheden bieden zij ons? De antwoorden daarop liggen in het verleden verankerd.

Uit: Ons levende bos

J. F. Wolterson. Staatsbosbeheer, Utrecht, 1974.

Voor u ligt een bijzondere uitgave van het Nederlands Bosbouw tijdschrift: het Groeneveld-nummer. De redactie acht het van belang daarbij een paar kanttekeningen te maken. Dit nummer gaat u in de eerste plaats bevestigen dat er in ons land initiatieven zijn ontwikkeld die binnenkort zullen resulteren in de opening van het "Nationaal Centrum voor Bos, Natuur en Landschap", gehuisvest in het fraai gerestaureerde Huis Groeneveld. Daarbij komt echter dat deze initiatieven een veel grotere reikwijdte hebben dan in het genoemde centrum zichtbaar zal zijn.

Bij een bezoek aan Groeneveld zal u duidelijk worden, dat de naaste omgeving van het huis nauw verbonden is met de geschiedenis van zijn bewoners en de tijd waarin zij leefden. Huis en omgeving samen weerspiegelen wat verschillende mensen gedurende een lange tijdsperiode hebben gedacht over en gedaan met hun "natuurlijke" omgeving. Als zodanig is Groeneveld echter slechts een voorbeeld. De huidige verschijningsvorm van onze bossen, natuurterreinen, parken en lanen stamt altijd en overal uit een voorbije tijd, waarover in veel gevallen weinig bekend is, maar waaruit we kunnen begrijpen waarom het er vandaag de dag zó uitziet en niet anders.

Onze voorouders, of beter vorige generaties in onze samenleving, hebben ons een waardevolle erfenis achtergelaten. Een zinvol gebruik en beheer daarvan, nu en in de toekomst, vragen zorg en verstand, maar vooral ook begrip van de aard van die erfenis. Bossen, natuurterreinen en het landschap eromheen kunnen, vanwege de lange tijdsperiode waarin hun huidige verschijningsvorm tot stand is gekomen, gezien worden als een soort historische artefacten, zij het levend en niet statisch. Voor het gebruik en beheer hiervan zullen

we alleen dan goed uit de voeten kunnen, wanneer we voldoende begrip hebben van de maatschappelijke context waarin zij tot stand kwamen, van de middelen en maatregelen die men destijds nuttig achtte en van de doelstelling van de toenmalige eigenaar. Daartoe is historisch onderzoek zonder meer dringend noodzakelijk.

Historisch onderzoek met betrekking tot bos, natuur en landschap heeft echter in ons land al meer dan 50 jaar een kammervol bestaan geleid. We zijn kennelijk te druk geweest met de problematiek van onze dagelijkse zorgen om ons tijd te gunnen voor het begrijpen van onze eigen geschiedenis. Met name het vastleggen van de op veel plaatsen en bij veel personen aanwezige kennis en inzicht heeft slechts zo nu en dan en dan nog maar fragmentarisch plaatsgevonden.

Inmiddels is er in Nederland grote belangstelling ontstaan voor het te voeren beleid bij de instandhouding, de ontwikkeling maar vooral bij het gebruik van onze natuurlijke rijkdommen. Dit is de laatste jaren zelfs onderwerp geweest van discussies in ons Parlement. Niet langer alleen de eigenaren en beheerders zijn zich bewust van de vraagstukken; ook de gebruikers zijn zich gaan interesseren voor hun omgeving. Zodoende is het zaak om zowel de beheerders als de gebruikers inzicht te verschaffen in het hoe en waarom van het heden, teneinde op verantwoorde wijze de noodzakelijke beleidsmatige aanpak voor de toekomst te kunnen uitstippelen. Dit zal, ook met het oog op de gewijzigde samenleving, een stimulans voor verstandig en zo nodig gewijzigd gebruik en beheer moeten opleveren.

In 1980 bleek bovendien uit een desbetreffend onderzoek, dat het in Nederland aanwezige historische

materiaal en de toegankelijkheid ervan niet langer een knelpunt behoeven te vormen. Veeleer bleek de noodzaak om snel tot actie op het gebied van het historisch onderzoek over te gaan teneinde ernstig verlies door onzorgvuldige behandeling van oude materialen en gegevens te voorkomen. De hiertoe te ondernemen activiteiten zijn niet eenvoudig: veel inspannende en creatieve arbeid zal nodig zijn om de eerstkomende jaren in te halen wat al veel te lang is blijven liggen. Een kordate aanpak is nodig.

Het was de redactie van het Nederlands Bosbouw-tijdschrift bekend, dat ir. D. Sikkel (voorheen plaatsvervangend directeur van het Staatsbosbeheer) met veel energie aan deze taak is begonnen. Samen met ir. J. Buis (onderzoeksassistent bij de vakgroepen Agrarische Geschiedenis en Boshuishoudkunde van de Landbouwhogeschool) is het werk verzet. De methodische aanpak, met name de grote aandacht voor het wisselende maatschappijbeeld, bleek zo boeiend, dat hun gevraagd is tot publikatie van de eerste gegevens over te gaan en het gastredacteurschap voor dit bijzondere nummer op zich te willen nemen. Hiermee wordt u een hoeveelheid informatie verschaft, die de omvang van de problematiek enigszins aangeeft. De redactie weet dat onder leiding van de heren Sikkel en Buis op korte termijn zeer veel arbeid is verzet. We zijn er dan ook gelukkig mee dat we delen daaruit mogen publiceren.

Naast de gastredacteurs en de auteurs hebben nog vele andere personen door middel van hun bijdragen, maar ook (soms onvermeld) op de achtergrond, aan de totstandkoming van dit nummer meegewerkt. Daarbij behoort ook de "Stichting totstandkoming Nationaal Centrum voor Bos, Natuur en Landschap", die in de financiering van dit fraaie nummer heeft bijgedragen. Aan hen allen een welgemeend "dank u wel"!

Bovendien meent de redactie de verwachting te mogen uitspreken, dat de "historische" bijdragen in dit nummer slechts een begin zullen zijn. De komende jaren zal het historisch onderzoek van bos, natuur en landschap niet meer weg te denken zijn naast alle andere waardevolle praktische en wetenschappelijke activiteiten op het gebied van bos, natuur en landschap. Deze zullen bij elkaar ertoe kunnen bijdragen, dat onze huidige en toekomstige samenleving in staat zal zijn om optimaal gebruik te maken van onze "natuurlijke" omgeving, die in zo wisselende mate door ons voorgeslacht en onszelf bepaald is.

A. van Maaren

Ten geleide

*"Periculum est in mora"
Verder uitstel is gevaarlijk.
Livius, Ab urbe condita
(59 v. Chr. – 17 n. Chr.)*

Om te komen tot een verantwoorde opbouw van de Collectie Groeneveld op korte termijn en tot een wetenschappelijk verantwoord overzicht van de Nederlandse Bosgeschiedenis op langere termijn, is een goed inzicht nodig in de historische ontwikkeling van het beheer van bos en natuurterreinen in Nederland.

Behoudens enkele gunstige uitzonderingen is hieraan in de laatste decennia in Nederland weinig of geen bijzondere aandacht besteed. De beheerders wisselen elkaar in steeds sneller tempo af. Hun ervaring en hun visie op het toekomstig beheer is slechts gebrekkig of in het geheel niet vastgesteld.

Onderzoek naar het technisch beheer in de loop der tijden kan een veel grotere betekenis hebben dan alleen het geven van antwoorden op de vragen die zich bij de samenstelling van de Collectie Groeneveld voordoen.

Methodisch onderzoek naar de menselijke activiteiten, begeleid door de kritische vragen, *waar, wanneer* en *waarom*, kan essentiële gegevens opleveren voor het beheer, voor het toegepast wetenschappelijk onderzoek en voor een verantwoord gebruik van het bos en de natuurterreinen in Nederland.

In de hierna volgende artikelen vindt de lezer een bloemlezing uit de gegevens, bestemd voor de uiteindelijke rapporten, die deel zullen uitmaken van de Collectie Groeneveld. Het is een veldboek geworden, waaruit hinderlijke distels en verdorde planten zijn verwijderd, die in het kader van deze publikatie minder goed zouden passen, maar die voor de beheerder en de onderzoeker evenzo vele prikkels zijn voor een beter beheer en een uitdaging voor een nader onderzoek.

de gastredacteurs,
D. Sikkel
J. Buis